

Genusperspektiv i en interkulturell förskola

**En kvalitativ studie av pedagogers förhållningssätt till
genusperspektiv ur ett socialkonstruktivistiskt och
intersektionellt perspektiv**

Av: Gilda Afshin

Handledare: Maarja Saar

Examinator: Susanne Waldén

Södertörns högskola | Förskolläro-utbildning med interkulturell profil | Erfarenhetsbaserad

Utbildningsvetenskap C | Självständigt arbete 15hp | Hötterminen 2017

Gender perspective in an intercultural preschool

A qualitative study about pedagogue's approach to gender of a social constructivist and intersectional perspective

Abstract

This work is a qualitative study that aims to create a deeper knowledge regarding teacher's perceptions on gender and gender equality in an intercultural preschool. This study also clarifies whether preschool can counteract the stereotypical traditional gender norms and if so, how it is capable to do that. Based on a social constructivist perspective, in this study I indicate that children construct gender through interaction with others in different social contexts. Additionally, based on intersectional perspective, I suggest that it is the relationship between various categories such as ethnicity and gender which is detrimental in constructing gender for preschool children. For example, in meeting with other cultures boys may gain more value than girls. The method of the study is based on interviews and observations and for interpretation of the collected data I used literature and web based documents. The results show that preschool teachers have some degree of awareness when it comes to gender and equality between sexes. In accordance with this study teachers have enough knowledge about the importance of language in communication with children and they show good ability to distinguish what kind of influence language might have on children's gender making. On the other hand, in pedagogical practical activities, for example in the design of physical environment one can notice some lack of knowledge among preschool teachers when it comes to creation of gender equality between children. My study also indicates that parents from other ethnicities create inequality between children's gender, and preschool teachers emphasize that it is their duty to counteract such inequalities via intercultural pedagogy.

Keywords: Preschool, sex, gender, ethnicity, equality

Förord

Jag vill tacka alla pedagoger som har ställt upp på intervjuer och tillåtit mig att utföra observationer och möjliggjort denna studie. Ett stort tack riktar jag till min handledare, Maarja Saar, som har väglett och stöttat mig med detta arbete. Vidare vill jag tacka mina barn, Daniel och Arvin, som under denna tid visat tålamod och förståelse för sin studieupptagne mamma. Slutligen vill jag hjärtligt tacka min man, Babak Mirzai, för hans idéer, uppmuntran och stöd under denna resa.

Gilda Afshin

Innehåll

Inledning	5
Syfte och frågeställningar	7
Tidigare forskning	8
En dominerande kultur i samhället	8
Genusbygge i förskolan	9
Teoretiska utgångspunkter	11
Socialkonstruktivism	11
Kön och genus	11
Genuspedagogik	12
Intersektionalitet	13
Kultur	14
Interkulturell och interkulturell pedagogik	15
Metod	17
Kvalitativ forskning	17
Urval och genomförande	17
Validitet	19
Etiska överväganden	20
Resultat och analys	22
Förskolans miljö	22
Förskola 1	22
Förskola 2	23
Analys	23
Samling	24
Samling i förskola 1	24
Analys	25
Samling i förskola 2	25
Analys	26
Resultat	26
Förskola en feminiserad miljö	27
Kön och språk	28
Kön och etnicitet	30
Diskussion och slutsats	33
Otryckta källor	36
Litteraturlista	36
Bilaga	39

Inledning

Vi bor i ett mångkulturellt samhälle där barn som går i förskolan kan ha olika erfarenheter eller föreställningar kring sitt kön, vilka i sin tur kan skapa ojämlikheter och maktpositioner mellan dem. Genus och jämställdhet mellan flickor och pojkar hör till de övergripande målen som framställs i svenska samhället. Kajsa Svaleryd, pedagog och jämställdhetsstrateg framhäver att flickor och pojkar visar ofta olika egenskaper i vardagslivet vilka i sin tur gör att de väljer skilda sätt till sitt varande och handlande. I denna uppdelning är flickorna oftast söta, rara och tar på sig omhändertagande rollen, och pojkarna kräver uppmärksamhet, är aktiva och tar på sig en dominerande roll. Svaleryd menar att barns val av aktiviteter och sätt att vara är socialt och kulturellt betingade och skapas av omgivningens förväntningar. Således spelar vuxna som förebild i barns socialisationsprocess en vital roll och barn bygger sin inre bild utifrån vuxnas bemötande och eftersom de tillbringar större del av sitt liv i förskolan spelar förskollärarna och barnskötarna en viktig roll i deras uppfattning av eget kön. (Svaleryd 2002, s. 15 & 32)

Vad beträffar barns identitets- och könsskapande framlyfter förskolans läroplan vikten av pedagogers roll och menar att vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse för sina rättigheter och skyldigheter i stor utsträckning. Baserad på den ska pedagogerna genom sitt sätt att bemöta barn motverka traditionella könsnormer där både flickor och pojkar ska få samma möjligheter till lärande och utveckling. Att erbjuda likvärdiga möjligheter till både flickor och pojkar som är förutsättning till jämställdhet mellan könen hör också till läroplanens grundläggande värden. (skolverket 2010, s. 4 - 5)

I syfte att kunna skapa jämställdhet mellan flickor och pojkar kommer genuspedagogik som arbetssätt till nytta inom förskolans värld. Svaleryd anser att genuspedagogik sätter målet för jämställdhet mellan flickor och pojkar och baserat på detta perspektiv ska alla barn oavsett sin könstillhörighet erbjudas samma grad av möjlighet för lärande och utveckling. Samtidigt betonar Svaleryd att genuspedagogiskt arbetssätt inte har så lång historia och erbjuder ej någon särskild mall som pedagoger kan följa upp. Hon menar att i dagsläget prövar pedagogerna sig fram och använder sig av varandras erfarenheter inom detta område i syfte att bidra till mer tillämpade metoder. (Svaleryd 2002, s. 8 & 11)

Svaleryds tidigare forskning påvisar att genuspedagogik brister i att erbjuda ett tydligt arbetssätt för pedagoger samtidigt som arbete med genus och jämställdhet mellan könen är bland samhällets viktigaste frågor som lyfts fram av pedagoger och är ett uppdrag som finns i

förskolans läroplan. Dessa motiverade mig att genomföra en undersökning om pedagogers förhållningssätt till genusperspektiv i förskolan. I denna undersökning lägger jag dessutom vikten på att svensk förskola är en interkulturell arena där en mångfald av barn från olika kulturer och etniciteter dagligen möts och kommunicerar. I detta sammanhang synliggörs skillnader och likheter mellan individer från olika kulturer i en lärandemiljö med hjälp av interkulturell pedagogik i syfte att motverka olika stigmatiseringar och därmed exkluderingar. (Lorentz 2013, s. 58 - 59)

Kultur och etnicitet är två faktorer som kan skapa olika uppfattningar av kön och genus mellan individer och detta i sin tur kan alstra diverse kategoriseringar i samhället. I detta sammanhang menar de los Reyes & Mulinari att flera olika kategorier samverkar i skapande av kön, vilka identifieras under begreppet intersektionalitet i ett forskningssammanhang (de los Reyes & Morini 2010, se Odenbring 2014, s. 29). Med tanke på att jag knappt kunde hitta annan forskning som berörde kopplingen mellan interkulturell pedagogik och genusperspektiv blev jag motiverad att använda mig av perspektivet intersektionalitet i denna studie. Detta val gjorde jag med avsikt att undersöka hur andra faktorer såsom etnicitet och kultur kan parallellt samverka med könet och skapa maskulinitet eller femininitet.

Sammanfattningsvis genom att beskriva olika perspektiv samt använda diverse teorier och argumenteringsstrategier vill jag i denna undersökning skapa en vetenskaplig kvalitativ studie av pedagogernas förhållningssätt i fråga om genus och jämställdhet mellan könen i förskolan. Dessutom har jag för avsikt att i denna studie kartlägga om pedagogerna kan motverka olika diktoma könsnormer som kan förekomma på grund av andra kategoriseringar såsom kultur och etnicitet på en interkulturell förskola och i så fall klargöra på vilket sätt de förmår att göra det.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att skapa en djupare kunskap om pedagogernas förhållningssätt rörande genusperspektiv i en interkulturell förskola. Med min studie vill jag kartlägga pedagogernas arbetssätt i syfte att uppnå genus och jämställdhet mellan flickor och pojkar, samt lyfta fram hur de motverkar olika dikotoma könsnormer i en interkulturell förskola.

Frågeställningar

1. Vilket förhållningssätt har pedagogerna till genus?
2. På vilket sätt arbetar pedagogerna i syfte att skapa jämställdhet mellan könen på en interkulturell förskola?
3. Kan pedagogerna motverka de stereotypa traditionella könsnormerna på en interkulturell förskola och i så fall på vilket sätt förmår de att göra det?

Tidigare forskning

I detta avsnitt lyfter jag fram och redogör tidigare forskning i syfte att systematiskt beskriva befintligt forskningsfält i den här studien. I den första delen skildras samhällets dominerande kultur kring pojkighet och flickighet och dess inverkan på barns handlingar. I andra delen framställs tidigare forskning som berör konstruktion av genus på förskolan samt dess inverkan på barnens identitetsskapande.

En dominerande kultur i samhället

Den dominerande kulturen i vårt samhälle utgår från att barn är antingen flickor eller pojkar och när de blir vuxna då är de antingen kvinna eller man (Öhman 2008, s. 182). Kring samhällets dominerande diskurser refererar Christian Eidevald, förskollärare och genuspedagogiska forskare i sin studie till feministiskt poststrukturalistiskt perspektiv och menar att dessa diskurser skapar positioneringar mellan barn vilka i sin tur ger mening till hur de ska bemötas av andra barn och vuxna. Det innebär att diskurserna skapar makt och de materialiseras genom handlingar och språk. När barn på grund av dominerande diskurser, upprepande utsätts för ett visst bemötande finns då en risk att diskursen kan normaliseras och uppfattas som en naturlig kunskap i barns bemötande trots att barn oavsett kön handlar likvärdigt. (Eidevald 2009, s. 166 & 167)

Den dominerande kulturen kring genus och kön i samhället påverkas också av andra rangordningssystem såsom klass och etnicitet. I denna mening anser Gunnel Forsberg, professor i kulturgeografi vid Stockholms universitet att klass och etnicitet är bland de avgörande faktorer som kan skapa dominansmönster till maskulinitet i samhället. Baserat på klass och etnicitet kan människor oreflekterat skaffa sig olika föreställningar där exempelvis männen kan få högre värde än kvinnorna i samhället (Forsberg 2003, s. 58). I detta sammanhang menar Annika Månsson, docent i pedagogik att olika kulturella och samhälleliga uppfattningar kan på ett mindre medvetet sätt skapa andra föreställningar där människor kan särskiljas och ställas inför varierande förväntningar beroende av sin könstillhörighet. (Månsson 2000, s. 198 & 199)

Uppfattningen att barn av olika kön leker och handlar på olika sätt har alltid funnits med och påverkat oss till en hög grad och medfört att vi omedvetet skiljer mellan pojkighet och flickighet. Denna särskiljning gör att vi kategoriserar vårt förhållningssätt gentemot barnen utefter deras kön och agerar annorlunda om de är pojkar eller flickor. Kategoriseringar av

barn utifrån kön sker redan i förskolans värld vilken i sin tur medför att det konstrueras ett mönster för barn rörande innebörden av att vara flicka eller pojke och i den miljön lär barnen sig bland annat hur de bör vara, bete sig, se ut och kommunicera anpassad sitt kön.

Psykolog och förskolekonsult, Margareta Öhman menar att barn vill uppfattas som normala i deras sociala samvaro och i den bemärkelsen tar de på sig olika könsrelaterade roller utefter omgivningens värderingar och förväntningar. För att barn ska kunna känna att de uppfyller samhällets normer och krav, anpassar de sina handlingar och utseende för att behaga omgivningen och således få ett värdigt bemötande. (Öhman 2008, s. 182 & 184)

Genusbygge i förskolan

I sin avhandling om *interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv* argumenterar Månsson att barn redan i yngsta åldrar konstruerar genus och detta genusbygge förstärks med åldern. Hon menar att pedagoger spelar en vital roll i barns identitets- och genusformande där deras sätt att samspela med barn och leda olika situationer eller aktiviteter i förskolan hamnar i centrum. Månsson poängterar att under interaktioner med pedagoger får flickor och pojkar olika möjligheter att uppfatta sig själva och sin omvärld. Inom dessa samspel är vanligt förekommande att pojkar får ofta större utrymme, uppmärksamhet och bekräftelse vilka leder till att de blir mer självupptagna och uppfattar sig själva som enastående och det ger till följd individualisering hos dem. Flickor däremot får oftast mindre uppmärksamhet och utrymme under sina interaktioner med pedagoger och fostras till att vara kollektivistiska. På så sätt skapas kategoriseringar genus och kön på ett omedvetet sätt och genom olika könsmärkta relationer mellan barn och vuxna på förskolan. (Månsson 2000, s. 170 & 197 & 200)

I sin studie framhäver Anette Hellman, forskare för institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande vid Göteborgs universitet att barn ställs dagligen inför otaliga förväntningar på förskolan och ges utrymme att förhandla kring normerna och därefter förhålla sig till dem. Dessa förhandlingar äger ofta rum medan barn leker tillsammans, exempelvis i planering av rollerna eller lekens innehåll. I könsskillnaderna som barn förhandlar om sinsemellan i leken använder de olika markörer vilka i stor grad relateras till deras kroppar och i sin tur kan leda till exkludering från den sociala gemenskapen. Således påverkas såväl vuxna som barn av de olika könsnormerna där de skapar uppfattningar av

betydelsen av kön samt vilka möjligheter som kan erbjudas eller begränsningar som de kan stå inför. (Hellman 2010, s. 185 & 174 & 180)

Utöver interaktionen mellan pedagoger och barn samt barns förhandlingar sinsemellan kring könstillhörighet lyfter Eidevald även upp vikten av förskolans material och miljö i barns könsskapande. Eidevald menar att material och miljö fungerar som två upprätthållande faktorer vad beträffar föreställningar om femininitet och maskulinitet. Han beskriver i sin studie att i förskolans olika bilderböcker och läroböcker förekommer manliga figurer mer ofta som huvudkaraktärer och detta riskerar att lära ut barnen att maskulinitet har högre värde än femininitet. Dessutom menar Eidevald att förskolans leksaker har betydande roll för barns könsuppfattning där exempelvis leksaker som förknippas med konstruktion och teknik anses av pedagoger vara mer anpassade till pojkar. Sandqvist (1998) uppmärksammar att olika könstypiska leksaker kan förmedla barnen om könstypiska yrken, manliga eller kvinnliga som är mest anpassad till dem framöver. (Eidevald 2009, s. 27)

Föräldrars föreställningar om pojkighet och flickighet är en annan medverkande kraft i barns könsbygge som lyfts fram av Eidevald. I sin avhandling påvisar Eidevald att barn får olika grad av motstånd av sina föräldrar mot förskolans jämställdhetsarbete. Exempelvis genom att välja könskodade kläder till sina barn vill föräldrar att barnen specifikt ser ut som flickor eller pojkar (Eidevald 2009, s. 166). I denna bemärkelse menar socialantropolog och genusvetare Fanny Ambjörnsson att i dagens svenska samhälle tror föräldrar att de har medvetenhet om betydelsen av genus och jämställdhet och därigenom försöker de förhålla sig till dess innebörd. Samtidigt som föräldrars uppfattningar om dessa frågor kan variera, vill de uppenbarligen ofta stå i relation till de konstruerade sociala normerna rörande kön och genus. I sin studie visar Ambjörnsson att för de flesta föräldrar upplevs det som degraderande att ha sina pojkar i flickiga kläder eller i kläder med färg som är kodade till flickighet. Utifrån Ambjörnssons argumentation handlar dessa typer av antaganden inte om att pojkar framstår som flickor, snarare antyder de att flickighet betraktas som en avvikande sexuell läggning för en pojke och detta gör att föräldrar tar avstånd från denna typ av förhållningssätt. (Ambjörnsson 2009, s. 46)

Avslutningsvis vill jag lyfta fram Forsbergs antagande där hon påvisar att barnens tillvaro genomsyras av sociala influenser. I detta antagande menar hon att omgivningens bemötande och förväntningar parallell med inverkan av material och miljö hör till de sociala influenser som barn utsätts för. Dessa kan i sin tur ge skilda uppfattningar vad beträffar innebörden av manlighet och kvinnlighet. (Forsberg 2002, se Eidevald 2009, s. 27 & 28)

Teoretiska utgångspunkter

Centrala teorier om social konstruktivism presenteras nedan på ett sammanfattat sätt utifrån en omfattande teori. Avsikten med detta urval är att tydligare kunna diskutera forskningsfältets frågeställningar. Senare i avsnittet beskriver jag begreppen kön, genus, kultur, intersektionlitet och interkulturalitet samt genus- och interkulturellpedagogik. Genom att beskriva innebörden av dessa begrepp har jag för avsikt att försöka få syn på pedagogernas förhållningssätt till genus och undersöka på vilket sätt de förmår att motverka de traditionella könsnormerna på en interkulturell förskola.

Socialkonstruktivism

Forskningsansatsen som tillämpas i denna studie är socialkonstruktivism och utifrån detta perspektiv är de sociala språkliga interaktionerna en förutsättning för kunskapskapande hos människor. Enlig socialkonstruktivism uppstår all kunskap i en intersubjektivitets kontext där genom språkliga interaktioner skapas relationer mellan såväl subjekt som subjekt och objekt. I denna mening skaffar inte människan kunskap på ett individuellt sätt utan genom olika språkliga interaktioner som hon gör i sina sociala samspel (Thomassen 2007, s. 205). Grundtanken i socialkonstruktivism är att människan konstruerar sin sociala verklighet i möte med sin omgivning och genom upprepande möte med andra utvecklar den subjektiva människan en mer objektiv hållning. Därigenom framställer personen ifråga ett mönster i sitt liv vilket i sin tur skapar olika sociala roller för denne i samhället och med tiden förvandlas dennes objektivitet till subjektivitet på nytt. (Gustavsson 2000, s. 77 - 79)

Kön och genus

Ylva Odenbring, filosofie doktor och universitetslektor i pedagogik beskriver kön som biologiskt- och socialt konstruerat kön (Odenbring 2014, s. 26). Enlig Svaleryd klassificeras människan utefter sitt könsorgan och uppfostras baserat på det där hen senare får olika uppgifter eller roller i sitt liv. I detta sammanhang kan människan i samspel med sin omgivning konstatera vad det innebär att vara feminint eller maskulint (Svaleryd 2002, s. 25). Eidevald och Lenz Taguchi vänder sig till socialkonstruktivistiskt perspektiv och menar att diskursen kön är en social konstruktion och formas genom samspel med omgivningen (Eidevald och Lenz Taguchi 2011, s. 26). Enligt Judith Butler, amerikansk professor i retorik

och litteraturvetenskap har benämningarna flicka och pojke i hög grad formats genom förutfattade föreställningar vilka i sin tur inbegriper särskilda handlingsmönster för barnets handlande och därtill skapar begränsningar för denne (Judith Butler 1997, se Svaleryd 2002, s. 23). I denna bemärkelse menar Kajsa Wahlström, Sveriges ledande expert inom jämställdhet att barn i samspel med vuxna får olika bemötande och förväntningar på sig. Som konsekvens kan detta skapa ett begränsat förhållningssätt med tiden, där flickor bygger ofta upp en rädsla för sin omgivning och blir mer aktsamma i sitt agerande medan pojkar tränas upp att vara starka, tuffa och kunna klara sig på egen hand. (Wahlström 2004, s. 19)

Inom modern könsforskning uppfattas genus som människas kön vilket konstrueras av det sociala systemet och det kulturella arvet. Begreppet genus utgörs inte av människors biologiska skillnader utan det inriktar sig på två motsatta kategorier inom mänskligheten som består av kvinnlighet och manlighet vilka i själva verket är resultat av människas konstruktion (Svaleryd 2002, s. 29 - 30). Kristina Henkel, statsvetare med specialisering på genus och jämställdhet i förskolan betraktar genus som det sociala könet som anses vara feminint respektive maskulint. Enligt genus, utifrån människors biologiska kön tillskrivs de specifika egenskaper i ett samhälle vilka alstrar skillnader mellan dem. Vidare menar Henkel att genus är ett perspektiv som är både historiskt och geografiskt föränderligt. I detta sammanhang kan egenskaperna som förknippas till feminint respektive maskulint förändras beroende av den plats eller tidsperspektiv som en befinner sig i. (Henkel 2006, s. 14)

Med utgångspunkt i socialkonstruktivistiskt perspektiv vill jag påstå att begreppen barn och dennes kön kan anses vara socialt konstruerade. Barn är i konstant relation med sin omvärld och utefter detta perspektiv skapas lärande. Barns uppfattning om sitt kön d.v.s. flickighet och pojkighet konstrueras av det sociala systemet som de ingår i. Barn är medkonstruktör av sin identitet och kultur där vuxnas förhållningssätt, förväntningar och bemötande skapar förutsättningar för hur de uppfattar sig själva. Detta får som följd att barn blir påverkade av sin omgivning och tar på sig olika roller efter sitt kön.

Genuspedagogik

Genuspedagogik syftar på att könsrollerna synliggörs och diskuteras med vision att utveckla barnens föreställningar om sitt kön i hopp om att de kan följa upp egna intressen och viljor framöver utan att bli begränsade av sitt kön. Utifrån detta perspektiv ska flickor och pojkar ges samma grad av möjligheter för utveckling och lärande utan att påverkas eller hejdas av

diverse traditionella stereotypa könsmonster. Inom genuspedagogik ställs pedagogers roll i centrum där fokus riktas på hur medveten en pedagog är rörande könsnormerna och dess inverkan på barn. Därför bör pedagogerna bygga en värdegemenskap och bli förenade kring definitionen av kön, könsroller, genus samt jämställdhetsarbete för att kunna bedriva en optimal genuspedagogik verksamhet. (Svaleryd 2002, s. 8 - 9)

På så sätt handlar genuspedagogik om jämställdhet mellan könen, där jämställdhet definieras i sin tur av Henkel som människors lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett kön och i själva verket handlar detta begrepp om relation och maktförhållande mellan könen (Henkel 2006, s. 11). Jämställdhet handlar utöver alla människors lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter också om hur de förhåller sig till varandra och praktiserar olika demokratiska idéer och handlingsmönster som motverkar traditionella könspositioneringar. (Svaleryd 2002, s. 36)

Genuspedagogik riktar sig mot vuxnas förväntningar på flickor respektive pojkar som förorsakar begränsningar för dem. Således, med utgångspunkt i genuspedagogik ska barn inte bemötas utefter sitt kön. Med utgångspunkt i genuspedagogik i förskolans praktik ska samhället på sikt förändras där såväl barn som vuxna ska ha andra värderingar och bli fria från de begränsningar som på grund av könstillhörighet kan uppstå. I denna mening ligger ansvaret för förändring på vuxna där de behöver styra om sina förväntningar på barn och lägga om sitt sätt att bemöta flickor respektive pojkar med mål i sikte att de ska stimuleras till att ha rättvist bemötande i möte med nästkommande generation. (Eidevald 2011, s. 22, 23 & 27)

Intersektionalitet

Intersektionalitet som har sitt ursprung i 1800-talet begripits som en sociokulturell och diskursiv intra-aktion mellan genus och andra maktskapande kategorier. Detta perspektiv möjliggör olika diskussioner och dialog mellan genus, etnicitet, ras och andra kategorier och därtill identifierar olika positioneringar som konstrueras i relationen till dessa kategorier. Intersektionalitet är ett sätt för tänkande kring ojämlikheter och orättvisor konstruerade av olika kategoriseringar eller skiktningssdimensioner. Genom detta synsätt kan man synliggöra hur olika maktförhållanden kan uppstå eller stå mot varandra och därmed skapa ett stort antal mönster mellan individerna. (Ahrne 2010, s. 9 - 14 & 163)

Genom att koppla intersektionalitet till feministisk poststrukturalism kan man påstå att samhällets kategorier såsom kön inte skapas av något som individer 'är' eller 'har' utan de konstrueras av individernas konstruktion. Nina Lykke, professor i genusvetenskap menar att genom intersektionalitetsbegreppet kan man synliggöra skillnaderna och även maktskillnaderna mellan individer i ett samhälle och därmed analysera dem på ett respektfullt sätt. (Lykke 2005, s. 14 – 15)

Pedagogerna möter dagligen olika föreställningar om pojkighet och flickighet hos barn som uppkommer på grund av deras kulturstillhörighet. I denna studie vill jag synliggöra hur kön kan genom varierande kategorier som kultur och etnicitet komma till uttryck i en interkulturell förskola. Renold anser att det intersektionella perspektivet problematiserar hur olika kategoriseringar såsom religion, etnicitet och klassbakgrund kan samarbeta med könet och påverka människas förväntningar gentemot femininitet och maskulinitet. (Renold 2006, se Dolk 2011, s. 51)

Kultur

Ordet kultur har sitt ursprung från det latinska ordet *cultura* som betydde bearbetning och odling. Senare under antiken fick detta latinska ord en metaforisk innebörd och beskrevs som att odla människans själ. Från och med 1600-talet skedde förändringar i kulturbegreppets definition och dess omfång utökades från individnivå till samhälls- och socialnivå. I och med att varje samhälle hade egna utvecklingsnivåer, började då kultur att beskrivas och rangordnas utifrån utveckling av geografiska regioner och sociala kategorier.

Magnus Öhlander, filosofie doktor och lektor definierar kultur som en kunskap som finns mellan en grupp av människor och menar att detta begrepp handlar om deras gemensamheter, likheter och skillnader. Kultur handlar om människors sätt att leva livet, förstå sig själva, uppfatta andra eller bli uppfattade av andra. Öhlander menar att innebörden av begreppet kultur är föränderligt och dess bruk kan kopplas till olika omständigheter eller samhällsnivåer. Kultur karaktäriseras som ett visst slags perspektiv vilket lyfter fram olika handlingsmönster, tänkande, sociala agerande, värden och normer.

Vidare menar Öhlander att bruk av kultur bidrar till att världen blir mer begriplig eftersom kultur uppmärksammar förekommande skillnader i människors sätt att agera eller tänka. I detta sammanhang framhäver Öhlander att bruk av kultur inom en gemenskap bidrar till att

människor kan få bättre förståelse och acceptans för varandra. Å andra sidan kan bruk av kultur, utefter individernas olika egenskaper kategorisera dem i diverse sociala hierarkier och på så vis bidra till skapande av maktprocesser. Öhlander påtalar att samhällets olika kategoriseringar i sociala sammanhang uppstår eller förändras relationellt. I denna mening kan man dra slutsatsen att kategoriseringar såsom kön, klass, ålder eller etnicitet kan uppfattas olika i relation till skilda sammanhang. Exempelvis kan en kategorisering som femininitet få innebörd i relation till maskulinitet i ett kultursammanhang i ett samhälle.

Sammanfattningsvis beskrivs kultur som en gemensam kunskap mellan en grupp av människor, samtidigt som detta begrepp betraktas att vara under konstant förändring. Med hänsyn till att kultur är ett föränderligt fenomen kan den i relation till människor eller omständigheter bidra till sociala klassificeringar och potentiella maktutövningar. (Öhlander 2005, s. 11 - 13, 16, 20, 25 & 29 - 30)

Interkulturell och interkulturell pedagogik

Den svenska förskolan är en arena för barn som härstammar från skilda kulturer och etniciteter vilken i sin tur kan skapa olika kategoriseringar och följaktligen leda till förekommande av maktförhållanden, utanförskap och diskrimineringar mellan individer. Dessa förhållanden strider mot genuspedagogik som syftar på jämställdhet mellan flickor och pojkar. Med avsikt att undersöka hur olika kulturella tillhörigheter kan påverka könsperspektiv och därmed genuspedagogik i förskolan väljer jag i detta avsnitt att beskriva begreppen interkulturell och interkulturell pedagogik för senare bruk för analys av studiens resultat.

Begreppet interkulturell pedagogik som började användas på 1990-talet, inbegriper bl.a. lärande, utbildning, undervisning och kommunikation på ett interkulturellt sätt (Lahdenperä 2004, se Lorentz & Bergstedt 2006, s. 13). Ordet ”interkulturell” rekommenderades för första gången av Unesco (Förenta Nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur) år 1974. Visionen var att skapa förståelse för utbildning på ett internationellt sätt med undervisning kring mänskliga rättigheter, frihet, samarbete och fred.

Begreppet interkulturell rör sig om de olika rörelser och handlingar som sker mellan individer. Interkulturell som begrepp skiljer sig från mångkulturell som står för ett tillstånd som endast representerar ett befolkat samhälle bestående av olika individer från skilda kulturer, etniciteter och nationaliteter. Interkulturalitet uppfattas som interaktionsprocess

mellan individer med olika kulturella bakgrunder vilka i sin tur skapar ömsesidig kommunikation. Således inbegriper begreppet interkulturalitet en kvalitetsaspekt inom utbildning som formar en sfär där olika kulturer kan mötas och kommunicera med varandra. I utbildningssammanhang hänvisar interkulturalitet till en process vilken vidgar gränserna och skapar möjlighet till ömsesidig interaktion mellan diverse kulturer. I broschyren *Interkulturalitet på Södertörns högskola* beskrivs interkulturalitet som utveckling av ett förhållningssätt där man utvecklar ömsesidig nyfikenhet och förståelse för varandras tänkande, uppfattning, kunskapssyn, värdering och livsform. (Lorentz & Bergstedt 2006, s. 14, 16 & 17)

Interkulturell pedagogik är en form av mångfaldpedagogik med interkulturell inriktning som uppmärksammar diverse likheter och skillnader mellan individer inom en lärandemiljö (Lorentz 2013, s. 58). På så sätt kan interkulturell pedagogik bli synbart i en mångkulturell lärandemiljö som är befolkad av individer med olika uppfattningar och värderingar baserad på sin kulturella tillhörighet (Lorentz & Bergstedt 2006, s. 28).

Interkulturell pedagogik kritiserar olika dikotomier såsom 'vi och dom' eller 'normal och onormal' och menar att dessa dualismen leder till stigmatisering och följaktligen exkludering. I detta pedagogiska förhållningssätt dekonstrueras arbetssättet där förståelse både för sig själv och för andra sätts i centrum. Inom interkulturell pedagogik poängteras värdet av att förmedla en *normativ dimension av ett jämställt genusperspektiv* vilken i sin tur påverkar individens relation till sin omgivning. Genom detta pedagogiska perspektiv får var och en ökad kulturförståelse och kulturkompetens vilken i sin tur bidrar till minskad diskriminering och kränkande behandling (Lorentz 2013, s. 58 & 59).

Metod

I detta kapitel vill jag redogöra metodval samt tillvägagångssätt med avsikt att uppnå mitt syfte och därefter besvara studiens frågeställningar. Slutligen kommer jag att redogöra validiteten i undersökningen samt diskutera forskningsetiska övervägande.

Kvalitativ forskning

Vid datainsamling till denna studie och bearbetning samt analys av information har jag inriktat mig på en kvalitativ forskning. Thomassen anser att när man vill forska om människor och deras handlingar eller kulturyttringar kan man inte observera data på ett kvantifierat sätt utan det är lämpligt att använda tolkningar utifrån kvalitativ data (Thomassen 2007, s. 78). Patel och Davidson menar att vid datainsamling i kvalitativ inriktad forskning fokuserar man inte på mätningar eller statistiska bearbetningar som i kvantitativ forskning. De menar att i en kvalitativ forskning riktar man in sig på mjuka data där man använder sig av intervjuer och tolkande analyser för att insamla data. (Patel och Davidson 2011, s. 14)

Urval och genomförande

Eftersom min intention var att få ett brett perspektiv på hur pedagogerna förhåller sig till genusfrågor samt motverkar stereotypa traditionella könsnormer i en interkulturell förskola tillämpade jag i urvalsförfarandet ett slumpmässigt urval. Patel och Davidson poängterar att om vi inte kan undersöka en hel population då kan vi använda oss av slumpmässigt urval i form av stickprov eller sampel. Därefter kan man generalisera resultat från stickprovet till populationen (Patel och Davidson 2011, s. 56). I detta slumpmässiga urval besökte jag två förskolor i två skilda kommuner för att utföra min datainsamling. För datainsamling intervjuade jag fyra pedagoger där tre var förskollärare och en var barnskötare och jag medvetet valde intervjupersoner från olika kulturer och etniciteter. Detta gjorde jag med avsikt att synliggöra hur interkulturalitet fungerar på barn- och personalsnivå i en förskola. Barnskötaren ifråga som jag intervjuade, kontaktade mig innan intervjutillfället och berättade om sin nervositet där hon bad mig skicka henne frågorna i förväg vilken jag gjorde. Detta förknippar jag med samhällets normer, där individer ständigt försöker anpassa sig till i syfte att leva upp till förväntningarna och aktar sig för att säga något fel eller osammanhängande.

Patel och Davidson anser att intervju är en teknik för att samla in information genom frågeformulär. De framhäver att genom en kvalitativ intervju vill man upptäcka kvaliteter och egenskaper hos någon där man exempelvis kan synliggöra intervjupersonens förhållningssätt om ett fenomen (Patel och Davidson 2011, s. 73 & 82). Med hänsyn till det formulerade jag intervjufrågorna baserad på studiesyfte och mina frågeställningar. Mina genomförda intervjuer var inte helt standardiserade eftersom jag planerade frågorna själv och var flexibel med att vid behov kunna utforma och ställa dem på ett lämpligt sätt anpassat till det enskilda fallet. Patel och Davidson skriver att en intervju med låg grad av standardisering innefattar att man själv planerar frågorna och ställer dem i den ordning som är lämplig för intervjupersonen (Patel och Davidson 2011, s. 76). Under intervjuerna ställde jag oftast öppna frågor, använde mig av följdfrågor och gav tillräckligt med utrymme till intervjupersonerna för att svara. Patel och Davidson menar att i kvalitativa intervjuer använder man sig av lägre strukturering som ger intervjupersonerna större möjlighet att svara på frågorna med egna ord. (Patel och Davidson 2011, s. 81)

Observation var en annan metod som jag använde mig av för datainsamling till denna undersökning. Franzén påtalar att observation är både användbar och lärorik som metod, vilken kan användas för datainsamling inom förskolans verksamhet (Franzén 2014, s. 58). I denna studie bestämde jag mig att utföra två observationer där valde jag att observera förskolornas miljö och två skilda samlingsituationer. Genom att observera förskolornas miljö hade jag för avsikt att undersöka vad denna faktor hade för inverkan på barns könsskapande samt klargöra vilka möjligheter eller begränsningar miljön skapade för deras lärande och utveckling. Jag valde att observera samling eftersom just denna situation är ett bra tillfälle för barn att samlas och skapa lärande tillsammans. Mitt mål med denna observation var att synliggöra hur pedagogerna uppmärksammar varje barn, eller särskiljer dem baserad på om det är en flicka eller en pojke, samt förtydliga hur stort utrymme varje barn ges utefter sin könstillhörighet.

Genom observation kunde jag få djupare inblick i den intervjuade förskolepersonalens perspektiv på genus och fick tillfälle att lyfta fram vissa vinklar som kunde döljas i intervjuerna. Patel och Davidson betraktar observation som en av de vetenskapliga teknikerna i datainsamling som kommer till användning som huvudverktyg vid olika undersökningar (Patel och Davidson 2011, s. 91). I detta sammanhanget menar Thomassen att observation kommer till användning särskild när man vill samla information inom områden som naturliga situationer eller människors beteende det vill säga hennes yttrande, görande, känslouttryck

och relationer. Vidare anser Thomassen att observation används ofta för att komplettera de informationerna som man har redan samlat in genom andra strategier. (Thomassen 2007, s. 50 - 51)

Bryman förklarar att en observation kan vara *icke-deltagande* där undersökaren håller sig vid sidan om och utan att vara delaktig observerar situationen. Avsikten med den typ av observation är att ha minimal inverkan på situationen. Vidare anser Bryman att en observation kan vara *ostrukturerad* där utredaren noterar de intressanta eller adekvata delar som tillämpas i forskningsfältet. (Bryman 2012, se Franzén 2014, s. 62). I denna studie utövade jag *icke-deltagande* och *ostrukturerad* observation som enligt mig var mest lämpad metod. När barnen satte sig i samling tillsammans med sin förskollärare befann jag mig vid sidan om och utan att delta, noterade jag de uppkomna utsagor och handlingar som var intressanta.

I syfte att kunna koppla praktiska verksamheter till informanternas utsagor genomförde jag mina observationer på samma förskolor som intervjuerna hade utförts. Med avsikt att inte missa någon utsaga eller händelse under intervjuade/observerade situationerna nyttjade jag ljudinspelning och därefter använde mig löpande av transkriptionsstrategi. För tolkning och analys av insamlade data, använde jag mig av litteratur och elektroniska dokument. Min avsikt med val av dessa studieobjekt var att finna stöd för de egna analyserna utan att låsa in mig i egna subjektiva tolkningar.

Validitet

Patel och Davidson lyfter fram vikten av validitet i en studieforskning och menar att strävan efter skapande av en god validitet ska genomsyra hela forskningsprocessen. Validitet yttrar sig i hur forskaren tillämpar sina tolkningar i forskningsprocessen. Med hänsyn till datainsamling kopplas validitet till de underlag som forskaren använder sig av för att uppnå trovärdiga tolkningar i sin studie. Beträffande tolkningar kopplas validiteten till hur den som forskar kommer fram till troliga argumenteringar. Patel och Davidson menar att triangulering är ett sätt som bidrar till att man kan framställa innehållsrikt underlag för en forskning (Patel och Davidson 2011, s. 106 & 107). I strävandet efter att inskaffa ett rikare underlag för datainsamling och därmed få bättre stöd för argumenteringar samt skapa en god validitet till denna forskningsprocess använde jag mig av trianguleringsättet. Patel och Davidson beskriver begreppet triangulering som att en i sin analys samlar in data genom olika

tillvägagångssätt vilka kan bestå av intervjuer, observationer och dokument i syfte att bringa olika datakällor och därtill få bättre stöd för sin tolkning. (Patel och Davidson 2011, s. 107)

Etiska överväganden

I genomförande av min forskning la jag vikt på att vara medveten om mitt övergripande ansvar rörande etiska aspekter. Patel och Davidson anser att avsikten med ett forskningsarbete är att framställa en trovärdig kunskap med hög kvalitet. Detta innebär att utöver att en forskning bör vara allmängiltig, ska den inte utsätta individer för kränkningar eller några andra förolämpningar. (Patel och Davidson 2011, s. 62)

Vid insamling av forskningsdata baserad på människors tankar, berättelser och handlingen formuleras fyra huvudkrav kring etiska regler. Dessa krav består av informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. (Vetenskapsrådet 2002)

Vad beträffar informationskravet informerade jag berörda personerna om min forskningsuppgift och dess syfte samt vad deras deltagande innebar för min undersökning. I samband med presentation av undersökningen berättade jag var och hur studien kommer att publiceras för att deltagarna ska senare kunna ta del av resultaten. För att uppfylla samtyckeskravet frågade jag muntligt mina informanter kring deras samtycke samt skickade jag medgivandebrev till alla berörda vårdnadshavare vilka deras barn skulle bli observerade. Under senaste decennierna har flera forskare lyft fram vikten av att även barn ska bli informerade om deras deltagande i ett forskningsprojekt och utövaren ska då se till att få barns samtycke för att de ska delta i projektet. Dessa forskare menar att när vi anser att barn är subjekt i ett forskningsprojekt då är det uppenbart att vi tar hänsyn till deras åsikter inom detta område (Christensen Haudrup 2000, Skelton 2008, Aldersson & Morrow 2011, Coyne 2010, se Löfdahl 2014, s. 39). Innan bägge observationerna presenterade jag mig för barnen och berättade för dem om den anledning jag befann mig i deras förskola. Jag begärde att få barnens samtycke samtidigt som jag var uppmärksam på att jag inte skulle förlita mig på att barn verkligen gav sitt samtycke verbalt, så jag försökte läsa av barnens kroppsspråk och dessutom få hjälp av deras förskollärare för att bekräfta deras samtycke. Löfdahl menar att denna etiska fråga kräver ett särskilt förhållningssätt till barns handlingar eftersom barn kan förmedla sig ickeverbalt och på olika sätt (Löfdahl 2014, s. 41). Jag förmedlade även deltagarna att deras medverkan var frivillig och att de kunde avbryta sitt deltagande när som helst samtidigt som jag motiverade dem att medverka genom att klargöra värdet av deras bidrag till undersökningen. Med hänsyn till konfidentialitetskravet var jag noggrann med

sekretessen och värnade om forskningsdeltagarnas integritet och inlämnade uppgifter till undersökning genom att inte lämna uppgifterna till någon utomstående. Jag använde mig av fingrade namn och icke detaljerad information i syfte att beskydda deltagarnas identitet i analys av insamlade data. Med hänsyn till nyttjandekravet försäkrade jag att varje enskild deltagares insamlade uppgifter endast skulle brukas i forskningssyfte.

Resultat och analys

I detta avsnitt redogörs studieresultat i koppling till dess syfte och frågeställningar. Detta avsnitt är utdrag ur empirin och delas upp i följande kapitel: förskolans miljö, samling, förskola en feminiserad miljö, kön och språk samt kön och etnicitet.

Förskolans miljö

I detta avsnitt beskriver jag observation av två förskolors miljö och därefter analyserar jag hur den rådande fysiska miljön i varje förskola påverkar barns könsskapande och uppfattning kring pojkighet eller flickighet.

Förskola 1

Förskola 1 ligger i en kommun med mindre invandratäthet, den befinner sig mellan höga hus i ett nybyggt område, har fyra avdelningar som är fördelade på två våningar och har en liten gård med gunga, rutschkana och sandlåda. I den avdelning med tre rum som jag genomförde min observation på går äldre barn mellan 3 - 5 år. Första rummet är möblerat som ett litet bibliotek och kallas för 'läshörnan'. I läshörnan kan man se olika typer av böcker, bland annat genustänkande böcker med könsneutrala karaktärer eller med både pojkar och flickor som huvudkaraktärer samt Disneyböcker som illustrerar de traditionella stereotypa könsrollerna, där pojkar ofta har huvudkaraktären som superhjältar och flickor framträder som söta prinsessor. Andra rummet kallas för 'bygg och konstruktion' och där finns klossar och lego i varierande storlekar samt en bilbana monterad på väggen. På väggarna i detta rum ser man bilder på pojkar som leker med bilar eller bygger med byggmaterial. Tredje rummet som framstår som huvudrum i denna avdelning är störst och uppdelas till pysselhörna, hemvrå och samlingshörna. I pysselhörnan finns ett bord, några stolar och en hylla fylld med olika skapande material såsom papper, färg, sax och lim. I hemvrån finns ett litet kök med köksredskap, plastmatvaror samt en utklädningslåda med väskor och diverse dam- och herrkläder i. Samlingshörnan har en stor rund matta och bredvid den finns en stor korg innehållande olika bilder och dockor. På väggarna finns bilder på både flickor och pojkar där de sitter i samlingen, pysslar eller leker i hemvrån.

Förskola 2

Förskola 2 ligger i en kommun med större invandratäthet, den befinner sig mellan radhusen i ett nybyggt område, har tolv avdelningar och en stor gård som är uppdelad till småbarn och storabarn med gungor, rutschkanor, klätterställen och sandlådor. Den avdelning som jag genomförde mina observationer på är för småbarn mellan 1 - 2 år och består av ett stort rum uppdelat i fyra delar. I ena sidan finns hemvrå med kök, köksredskap, matvaror och en hylla innehållande dockor, bilar och byggmaterial. I aktivitetshörnan bredvid hemvrån står ett bord med några stolar runt och ritpapper och färgpennor syns på bordet. På andra sidan av rummet ligger några madrasser på golvet och ovanpå madrasserna hänger barnens snuttar med klädnypor på en mobil och man kan ana att denna del av rummet används som vilorum. I sista del av rummet finns en stor rund matta som är för samlingar. Bredvid mattan finns en samlingskorg med tygpåsar som innehåller samlingsmaterial. Jag ser också olika dokumentationsbilder på väggarna som visar både pojkar och flickor leker tillsammans och utför aktiviteter.

Analys

Utformning av förskolans miljö är en av de viktiga faktorerna som tolkas i jämställdhetsmålen i förskolans värld. Eidevald lyfter fram vikten av förskolans miljö och inredning och menar att de riskerar att lära ut barnen pojkighet och flickighet i den bemärkelsen att de återspeglar omgivningens förväntningar på hur barn ska vara eller göra med hänsyn till sitt kön.

Gällande fokus på genus- och jämställdhetsarbete framhäver Eidevald främst två sätt som förskolorna oftast använder sig av när material erbjuds. Det ena sättet är skapande av en könsneutral miljö och andra är blandning av könskodade material. I detta sammanhang sorterar vissa arbetslag bort material som är könsmärkta och däremot kombinerar flick- respektive pojkleksaker andra arbetslag. (Eidevald 2011, s. 32, 52 & 71)

Blandade dokumentationsbilder på förskolornas väggar antyder att barn av båda könen är delaktiga vid aktiviteter som bokläsning, skapande eller samling. Rörande barns lekande kan jag genom bilderna tyda att i förskola 1 finns en uppdelning mellan flickor och pojkar där pojkarna håller sig till det ena rummet och leker med bilarna eller bygger med klossar och flickorna stannar i hemvrån, lagar mat eller leker med dockor. Davis hävdar att leksaker och miljö kan skapa gemenskap mellan barn av samma kön där till exempel familjevrån påminner om hemmet och framkallar en ideal för flickor att leka i och känna sig omhändertagande,

ansvarstagande samt skapa relation. Pojkar däremot ägnar sig åt lek som framhäver dominans och styrka och väljer att leka med byggmaterial som skapar idealet pojkaktighet för dem. (Davis 2003, se Öhman 2008, s. 185 & 186)

Dokumentationsbilder på förskola 2 till skillnad från förskola 1 anvisar att flickor och pojkar leker tillsammans i rummet. Jag anser att blandning av leksaker på ett och samma ställe skapar möjligheten för barnen i förskola 2 att pröva på olika roller, överskrida gränser och på så sätt närma sig läroplanens jämställdhetsmål. Bodén argumenterar att en jämställd förskola bör erbjuda en miljö som tillhandahåller samma material till flickors och pojkars lekande för att bägge könen ska få samma möjlighet att utan begränsning kunna leka med diverse material tillsammans (Bodén 2011, s. 38). Som jag beskrev i kapitlet teoretiska utgångspunkter är syftet med genuspedagogik att synliggöra könsrollerna för barn med mål att de ska kunna utveckla egna föreställningar kring pojkighet och flickighet. Detta kan i sin tur öka barns möjlighet att följa upp egna intressen utan att bli begränsade på grund av sitt kön. Med utgångspunkt i genuspedagogik ställs pedagogers roll i centrum i detta sammanhang där genom att finna samma metoder och material inom en lärandemiljö ger de alla barn oavsett kön samma grad av möjlighet till lärande och utveckling (Svaleryd 2002, s. 8 & 9).

Samling

Jag valde att observera samling i båda förskolorna av den enkla anledning att jag anser att samling är en situation där barnen oavsett kön eller tillhörighet samlas för att göra en aktivitet tillsammans. Jag konstaterade att samlingsituation var ett lämpligt tillfälle som gav mig möjlighet att utforska kring hur pedagoger förhåller sig i bemötande av pojkar och flickor.

Samling i förskola 1

En av förskollärarna ringer på klockan och meddelar att det är dags för samling och elva pojkar och flickor sätter sig därefter på en rund matta. Förskolläraren ber en femårig pojke som jag väljer att kalla för Calle att räkna barnen och Calle utför uppdraget. Samlingen ägnas åt sjungande där varje barn kliver fram, plockar ett sångkort, visar det till andra barn och därefter sjunger alla kring det som illustreras på kortet. Under samlingen noterar jag att Calle tappat koncentrationen rätt ofta och busar med kringsittande barnen, medan förskolläraren försöker ignorera han och fortsätter att hålla samlingen. Samlingen avslutas med en lek där varje barn i tur och ordning slår en tärning därmed enligt de anvisningarna som står på

tärningen utför olika motoriska aktiviteter. Efter samlingen får barnen bege sig och de lugnt och smidigt sprider sig i de olika rummen och snabbt kommer igång med sina önskade aktiviteter.

Analys

I början av samlingen väljs Calle först för att räkna barnen och jag märker att han stör andra barnen vid flera tillfällen under samlingen. I denna situation noterade jag att förskolläraren valde att sysselsätta Calle som strategi för att han skulle bli mindre störande. Jag anser att i detta sammanhang utgår förskolläraren i sin handlande från att barn har olika behov, där pojkarna är utåtagerande och flickorna är typisk inåtvända. Calles utåtvända attityd accepteras som ett naturligt beteende av förskolläraren och genom att välja honom för att räkna barnen i början av samlingen skapar hon en lugnare start för sin aktivitet. Detta gör att Calle får högre status och hans maskulina egenskap förstärks i gruppen samtidigt som han tillåts att fortsätta bete sig utåtagerande.

Eidevald anser att det är vanligt förekommande att pojkar får större uppmärksamhet och ofta får möjligheten att välja eller vara först. Detta gör att pojkar kan positionera sig som överordnad och få högre status i en barngrupp på förskolan (Eidevald 2011, s. 141). Inom genuspedagogiskt perspektiv lägger Svaleryd fokus på pedagogernas medvetenhet rörande könsnormerna där deras bemötande av och förväntningar på barn spelar en vital roll i konstruktion av traditionella könspositioneringar. (Svaleryd 2002, s. 8)

Samling i förskola 2

Förskolläraren tilltalar barn att sitta i samling och gruppen som består av 10 barn sitter könsblandad på mattan. Samlingen startas med en hälsningssång där barnen benämner varandras namn medan de sjunger. Sedan berättar förskolläraren om vad dagens aktivitet går ut på och förklarar att barnen i tur och ordning ska komma fram, välja en sångspåse ur samlingskorgen och därefter se vad som finns i påsen och utefter innehåll sjunga. En tvåårig flicka som jag väljer att kalla henne för Elsa springer fram och förskolläraren tittar på henne lite förvånad först, men sedan ler hon och säger till Elsa ”ok, vi börjar med dig idag”. Barn fortsätter att ta en sångspåse var ur korgen, visa vad de har till sina kompisar och sjunger om innehållet. När barnen blir färdiga med denna aktivitet då sjunger de tillsammans en

avslutningssång och vet att det är dags att äta mat där de parvis håller varandra i handen och lämnar rummet.

Analys

När Elsa kommer fram för att ta en sångspåse utan att vänta på sin tur, accepterar förskolläraren hennes initiativ utan motsättning. På så vis lyckas förskolläraren bibehålla ordning och inte störa samlingsförloppet och därmed behålla barnens koncentration. Eidevald menar att om samling uppfattas som en aktivitet som ska förbereda barnen inför skolan då behöver de bli medvetande om samlingens uppförandekoder och turtagning är en av de viktigaste delarna. (Eidevald 2011, s. 136)

I nämnda situationen fick inte Elsa begripa innebörden av turtagning och genom att ta sångspåsen före av alla andra barn lyckades hon skaffa sig status i barngruppen. I förskolans värld är vi oftast vana vid att pojkar visar mindre tålmod och vill vara först vid aktiviteterna, men den här gången var det en flicka som tog för sig, ville vara först och skapade positionering åt sig själv. Eidevald menar att det inte är personligheten som styr barnens handlingar utan det är omgivningens förväntningar, och i relation till diverse situationer positionerar sig barn på olika sätt. (Eidevald 2011, s. 102 & 103)

Resultat

I båda samlingarna som jag observerade märkte jag att förskollärarna försökte ge varje barn utan begränsning och fokus på köns- eller annan tillhörighet samma utrymme att prata eller delta i olika aktiviteter. Detta agerande handlar om interkulturell pedagogik där alla barn oavsett bakgrund eller tillhörighet får möjlighet att vara delaktiga i en verksamhet. Jag noterade att förskollärarna bemötte barnen lika oavsett kön och utan några särskilda förväntningar, samtidigt uppmärksammade jag att de på ett omedvetet sätt skapade positioneringar mellan barn.

I förskolan 1 var det Calle som valdes först för att räkna barnen och i förskola 2 fick Elsa ta fram sångspåsen först och bägge fallen leder till statusskapande i barngrupperna. Jag anser att i båda förskolorna använder förskollärarna olika metoder gentemot flickor och pojkar under sitt agerande och de gör så för att kunna skapa en lugnare lärandemiljö för barnen, men samtidigt konstruerar de på ett omedvetet sätt olika positioneringar mellan barn genom sitt

handlande. Med utgångspunkt i socialkonstruktivistiskt perspektiv konstruerar människan kunskap och olika sociala roller genom möte med sin omgivning. (Gustavsson 2000, s. 78)

Förskola en feminiserad miljö

I bägge förskolor som jag genomförde mina observationer kunde jag notera att inga män arbetade på dessa arbetsplatser. Rörande det menar Eidevald att arbeten inom omsorg och vård räknas till de yrken som domineras av kvinnligt anställda och de män som väljer dessa yrken kommer att vara iögonfallande på grund av sin könstillhörighet. Vidare menar Eidevald att det finns en pågående diskussion som påtalar att om en förskola arbetar utefter genusperspektiv skulle flera manliga pedagoger arbeta inom yrket och följaktligen skapa större rättvisa vad beträffar arbetsätt. Eidevald lyfter fram denna diskussion och menar att förskolans miljö har blivit alltför feminiserad vilken kan riskera att barn, särskilt pojkar, inte får en optimal möjlighet att utveckla sina manliga egenskaper.

Eidevald berör att när frågan kring genus och jämställdhet i förskolan tas upp, lyfts då behovet av fler manliga pedagoger fram. Rörande hur manliga pedagoger bör utföra sina arbetsuppgifter i förskolans pedagogiska verksamhet finns olika diskussioner. I denna bemärkelse anser vissa att män ska utföra sina arbetsuppgifter anpassad till kvinnors sätt och detta har medfört att kvinnliga förskollärare som arbetar med genus och jämställdhet ifrågasätter anledningen till behovet av fler manliga pedagoger. Däremot diskuterar andra att i förskolans alltför feminiserade miljö, finns ett behov att ha flera män eftersom de bidrar med annat jämfört än kvinnor (Eidevald 2011, s. 29 & 41 & 55). Olofsson kritiserar detta antagande och hävdar att flera män sysselsatta i förskolan framkallar inte större jämställdhet i dess verksamhet och påstår att det till och med kan ge en motsatt effekt och konstruera traditionella könsmonster i vissa avseenden. Hon menar att manliga pedagoger tar oftast på sig maskulina roller där de gärna vill brottas, sparka boll eller bygga kojor och det kan riskera att de klassiska mansrollerna blir dominerande hos barn. I sin argumentation menar Olofsson att en man ska vara en bra pedagog och medveten om innebörden av jämställdhet innan han börjar arbeta inom förskolans verksamhet. (Olofsson 2007, s. 40)

Kön och språk

Med utgångspunkt i socialkonstruktivism skaffar människor kunskap och skapar identitet via ömsesidiga språkliga interaktioner (Thomassen 2007, s. 205). Språk är ett vitalt verktyg vid arbete med genus och jämställdhet och genom språkbruk kan pedagoger påverka barns identitets skapande (Eidevald & Lenz Taguchi 2011, s. 19). Kring språkbruk utgår Eidevald från poststrukturalistiskt synsätt och menar att språk konstruerar olika diskurser vilka råder över individens handlande för att passa till sammanhanget. Språk kan dela individer i två skilda kategorier och göra att de får olika förväntningar på sig och om individerna inte lyckas att positionera sig i överensstämmelse med kategoriseringarna får de en känsla av misslyckande. (Eidevald 2011, s. 103 & 104)

Rörande språkbruk på förskolan berättar Marta, förskollärare och 32 år gammal:

Jag tycker att det är jätteviktigt hur man använder språket när man pratar med barnen. Att liksom man bara säger till pojkar att de är coola eller häftiga, och säger till flickor att de är söta. Jag försöker ha samma ord för flickor och pojkar. För att alltså [...] det inte är bara flickorna som ska vara fina och söta eller tvärtom [...] (Marta, 2017-10-10)

Genom att tänka på hur man exempelvis använder ord som ”cool, snygg och häftig” både för flickor och pojkar försöker Marta sätta fokus på barn som individ och inte utefter deras kön. När en dominerande diskurs såsom ”häftig” eller ”söt” används endast till ett visst kön, upprepande, utsätts barnet för ett visst bemötande och då finns det en risk att denna diskurs normaliseras och uppfattas som en naturlig kunskap för barnet vilken gör att denne upprätthåller sitt utseende och handlande utefter det. Öhman uppmärksammar vikten av språkanvändande i samtal med barn och menar att när pedagoger sätter ord på barns handlande och utseende kan de skapa olika traditionella könsmonster för dem eller öppna nya möjligheter för dem att vara pojke eller flicka. (Öhman 2008, s. 186)

Anna, barnskötare och 41 år gammal, poängterar vikten av det sätt en tilltalar barn i förskolan och menar:

Att man ska tänka på sitt arbetssätt, att till exempel hur man tilltalar barnen, att man har en likvärdig tilltalande gentemot flickor och pojkar. (Anna, 201-10-03)

När jag frågar Anna vad hon menar att man tilltalar barnen på ett jämlikt sätt så blir hon fundersam och tycker att det är en svår fråga. Kring tilltalande av flickor och pojkar på förskolan kommenterar Marta:

Jag själv tilltalar inte barnen för tjejer eller grabbar. Till exempel jag brukar "säga 'kom kompisar!'" (Marta, 2017-10-10)

Begreppen "flicka" och "pojke" kan framträda som dominerande diskurser vilka i sin tur kan möjliggöra barns positioneringar. Eidevald uppger att flera arbetslag undviker att använda sig av könsmarkerade ord såsom "flickor" och "pojkar" eller sätta "kill-" och "tjej-" framför ord där de till exempel väljer att inte säga "kill- eller tjejleksaker".

Genom benämningarna "flicka" eller "pojke" kan man gruppera barn utefter deras kön vilka i sin tur skapar ett mönster i deras liv och konstruerar olika sociala roller för dem. Eidevald hävdar att inom feministisk poststrukturalism skapar språket ett fenomen vilket kan uppfattas som verklighet. När benämningar som "pojke" eller "flicka" används vid tilltal till barn, konstrueras olikheter mellan dem som i sin tur skapar hierarkiska relationer. I denna bemärkelse kan barn ta på sig olika roller utefter sådan uppdelning och exempelvis uppfattas flickor som omhändertagande och lugna och pojkar som aktiva och äventyrliga.

I pedagogers samtal med barn uppmärksammas även tonläge som en viktig komponent Inom språkanvändning. Eidevald argumenterar att i genuspedagogik försöker arbetslaget använda liknande ord och tonläge när de tilltalar skilda kön (Eidevald 2011, 37 & 99). I detta sammanhang lyfter Sandra, förskollärare och 44 år gammal, upp vikten av tonläge i samtalet med barn:

Varför ska jag uppmärksamma att en pojke har klänning? Då ska jag uppmärksamma att en flicka har klänning också. Man bör ge en konkret bekräftelse. Det gör skillnad att man säger "Har du klänning idag?" eller "Oj, har duuu fått klänning idag?". Då förstärker man könsrollerna genom sitt tonläge att de har byt. (Sandra, 2017-10-13)

Under samtalet framhäver Sandra vikten av tonläge i konversation med barn och menar att detta kan förstärka könsrollerna hos dem. Sandra menar att när en pojke bär en klänning då överskrider han könsnormer i våra ögon och detta kan leda till att vi använder ett annat tonläge när vi uppmärksammar pojkens utseende. Gustavsson menar att utifrån socialkonstruktivistiskt perspektiv utvecklar den subjektiva människan objektivitet inom sig i möte med omgivningen. Denna objektivitet, i sin tur, skapar ett mönster i individens liv och ger denne anpassade roller utefter omgivningens förväntningar och med tiden kan objektivitet förvandlas till subjektivitet. Pedagoger kan genom ordval och tonläge, när de uppmärksammar barns görande eller utseende, skapa uppfattningar kring könsnormer hos barn och därtill alstra möjligheter eller begränsningar i deras sociala tillvaro. Detta strider mot genuspedagogikens perspektiv som åberopar jämställdhet mellan flickor och pojkar där båda könen ska få samma

grad av möjlighet i sitt lärande och utveckling oavsett könstillhörighet. (Gustavsson 2000, s. 77 & 79)

Kön och etnicitet

Genus, etnicitet, klass och nationalitet är exemplar på kategorier som skapar positioneringar, maktordningar och sociokulturella hierarkier vilka i sin tur skapar inkluderingar och exkluderingar (Lykke 2005, s. 8). En av de faktorerna som präglar barns könsskapande är skärningspunkten mellan olika maktordningar vilka per automatik hänger samman med kön. Under intervjun berättar Sanna, förskollärare och 54 år gammal, att barn som kommer från andra kulturer kan ha familjer som har andra uppfattningar om kön/genus och detta gör att de får begränsade möjligheter i sin lekande.

Jag hade en pojke som kom från en annan kultur och han alltid tog av sig så snabbt så möjligt klackskorna som han lekte med på förskolan och tog bort dem innan mamma skulle hämta honom. Det är kulturkrock, för att i somliga kulturer är pojke, pojke och flicka är flicka, och exempelvis det är förbjudet att vara en pojke och leka med dockor [...] (Sanna, 2017-03-10)

Pojken som Sanna berättar om i sitt samtal är intresserad av att leka med klackskor men han får inte göra det för sin mamma eftersom klackskor är en markör för flickighet i mammas ögon. Detta gör att pojken väljer att leka med klackskorna när mamman inte är närvarande. Eidevald (2011, s. 104 & 105) menar att människor är multipla subjekt vilket innebär att de kan skapa ny subjektivitet åt sig i varje situation. Vidare menar Eidevald att barns tillvaro genomsyras av motstridiga diskurser där de lär sig att i skilda sammanhang använda sig av olika strategier för sitt tänkande, handlande och identitetsskapande.

I sannas berättelse finns två kategorier kultur och kön som samarbetar med varandra och konstruerar begränsning i pojkens möjlighetsvillkor. Odenbring (2014, s. 29) anser att i formande av maskulinitet och femininitet spelar flera andra faktorer roll. I samma sammanhang menar Wedin (2014, s. 51 - 52) att i sin varande är barn bärare av olika kategorier såsom ålder, kultur och etnicitet vilka kan samarbeta och sammanflätas med varandra och som följd skapa olika identitetsbilder och styra deras handlingsutrymme.

Marta upplever att barn som kommer från andra kulturer kan ha olika uppfattningar kring sin könstillhörighet och hur de ska göra eller se ut beroende på om det är en flicka eller en pojke. Marta menar att denna föreställning får de från sina föräldrar.

I vissa kulturer det är så att föräldrar tycker att det är viktigt att man... jag menar att förskolan ska prata om hur deras barn ska se ut. Liksom barnet ska vara fint i håret och ha fina kläder... detta påverkar barnen också. Ibland kommer barn och frågar mig tycker du att den här klänningen är fin och jag svarar: "Ja". Jag vill inte vara tråkigt heller. (Marta, 2017-10-10)

Genom Martas utsaga drar jag slutsatsen att barn bygger femininitet och maskulinitet utefter föräldrars bemötande och förväntningar. Ambjörnsson (2009, s. 43 & 45) framhäver att föräldrar inte brukar välja könsöverskridande kläder till sina barn och de köper barnkläder med avsikt att markera barnets kön. Föräldrar föredrar en normerande heterosexualitet för sina barn och även om de i sin vardags uppfattning ligger nära till jämställdhet, rör deras tankar sig om en heteronormativ modell (Martinsson 2001 & Dahl 2005, se Ambjörnsson 2009, s. 46).

Gällande förekomst av skilda uppfattningar kring kön och genus i synnerhet hos de föräldrar som kommer från andra kulturer upplever Sandra situationen på samma sätt som Marta och Sanna:

Det har hänt att en mamma från en annan etnicitet har kommit in och sett sin son i kjol och sedan säger hon till sonen "Ta av den här och du visar den aldrig för pappa". Jag bemöter det då att "fast här låter vi det vara". Samtidigt som man ser den rädslan hos mamman. Jag tycker att det ligger mycket ju i förskolans vardag som vi kan jobba och bli bättre med. Hur vi kan bemöta, hur vi kan prata med barnen och deras föräldrar. Får vi det funka, då har vi kommit jättelångt tror jag. (Sandra, 2017-10-13)

I sin berättelse synliggör Sandra svårigheter som pedagoger stöter på i sitt arbete med genusfrågor i en interkulturell förskola. I denna bemärkelse poängterar Wedin (2014, s. 52) att genom att skaffa kunskap kring hur könsnormer skapas i samspel med andra kategorier såsom kultur och etnicitet kan man få större förståelse för hur de formas och därtill motverkas. I detta sammanhang tycker Sandra att förskolan ska ha respekt för föräldrars uppfattningar samtidigt som det är viktigt att motarbeta olika könspositioneringar och ojämlikheter mellan könen. Vidare menar hon att för att motarbeta uppfattningar om stereotypa könspositioneringar mellan flickor och pojkar ska förskolan samarbeta med föräldrar, förmedla dem om förskolans arbetssätt och därigenom skapa en interaktion mellan olika föreställningar.

Det handlar om att göra ett samarbete med föräldrarna, att vi måste tänka lite mer lika. Jag får inte kränka deras kulturella eller religiösa uppfattning men jag måste också förmedla till dem hur vi arbetar på förskolan. Jag ska förklara för föräldrar att vi inte vill att de lär... eller säga till sin son att han får... alltså han får trycka ner flickorna för att han är en pojke, eller att han är en pojke och får inte gråta. (Sandra, 2017-10-13)

Henkel (2006, s. 75) påstår att förskolans värdegrund kan i vissa avseenden krocka med föräldrars och därför är det av vikt att förskolan inkluderar föräldrar i sitt arbete. Henkel menar att genom att visa tolerans gentemot andra åsikter, förklara innebörden av jämställdhet samt berätta om förskolans värdegrundsarbete kan pedagoger inkludera familjerna. På så sätt genom att skapa dialog och inkludera familjer kan pedagoger upplysa föräldrar om barns rättighet och lyfta fram att flickor och pojkar har samma rätt att bestämma över sitt liv och sin kropp. (Wedin 2014, s. 95)

I detta avsnitt drar jag slutsatsen att genus och jämställdhet mellan kön påverkas i möte med andra kulturer i en svensk förskola. Dolk (2011, s. 50) understryker att diskussion om flickor och pojkar genomförs på liknande sätt inom genuspedagogiskt perspektiv som i sin tur skapar problem ur ett intersektionellt perspektiv i och med att andra kategoriseringar kan påverka sådant tänkesätt. Emma Roland (2006, se Dolk 2011, s. 51) anser att skapande av kön påverkas av omgivningens förväntningar och andra faktorer såsom religion, klass och etnicitet. I denna bemärkelse menar hon att många kan utefter samhällets kategoriseringar omedvetet ha olika förväntningar på kön. Samtliga pedagoger som jag intervjuade utpekade kultur och etnicitet bland de maktfaktorer som påverkade barns könsskapande. I möte med denna problematik fick pedagogerna ifråga nytta av interkulturell pedagogik där de visade respekt för andra kulturer och några gick ett steg längre och skapade dialog där de förmedlade om förskolans arbetsätt kring jämställdhet och genusperspektiv. Med utgångspunkt i interkulturell pedagogik skapas en ömsesidig kulturförståelse mellan individer som bidrar till att diskrimineringar minskas. (Lorentz 2013, s. 58 & 59).

Olofsson (2007, s. 109) anser att föräldrar spelar en stor roll i förskolans jämställdhetsarbete. Hon menar att föräldrar är lika olika som alla andra människor i samhället där vissa är genusmedvetna och har en klar syn kring jämställdhet mellan könen medan andra har en annan uppfattning och skiljer mellan killar och tjejer. I denna bemärkelse menar Olofsson (2007, s. 109 & 110) att frågor rörande genus och jämställdhetsarbete är kontroversiella och visar en tendens att väcka starka känslor hos föräldrar. På så sätt gäller det för en personalgrupp på förskolan att med kunskap och välgrundad tänkande kring hur könsnormerna skapas i förhållande till olika kategorier kommunicera med föräldrar kring vikten av genus och jämställdhet mellan könen.

Diskussion och slutsats

I detta avsnitt diskuterar jag de studieresultat som jag uppnådde genom empirin. Syftet med min studie var att studera pedagogernas förhållningssätt till genus och deras arbetssätt med avsikt att skapa jämställdhet mellan könen på en interkulturell förskola. Jag ville dessutom i min studie studera om pedagogerna kan motverka de stereotypa traditionella normerna och i så fall på vilket sätt förmår de att göra det. Observation och intervju var två olika tillvägagångssätt för datainsamling i denna studie. Med syfte att kunna koppla informanternas utsagor till deras praktiska verksamhet genomförde jag observationerna i samma förskolor som jag utförde intervjuerna på. Efter utvärdering av empirin drar jag slutsatsen att trots pedagogernas medvetenhet kring skapande av genus och jämställdhet mellan olika kön i en interkulturell förskola förekommer fortfarande en viss omedvetenhet när det kommer till det praktiska. Samtliga informanter var eniga kring vikten av genus och jämställdhet mellan flickor och pojkar där de berättade om vikten av språkbruk gentemot barnen samt det sätt som de bemöter barnen på. Eidevald och Lenz Taguchi (2011, s. 27) menar att i förhållande till förskolans föreställningar har kön och genus genomgått en ”diverse skifte”. Numera agerar inte förskollärare och barnskötare som förebilder i syfte att lära ut barnen hur de ska agera i sina könsroller, utan nu har de vetskap om att en viss bemötande av eller förväntningar på barn kan förändra och ibland till och med forma deras köns- och genusidentitet.

Under observationerna uppmärksammade jag förekomst av en viss ojämlikhet i förskollärarnas praktiska verksamhet och kunde notera att de gav större utrymme till barn som var mer utåtagerande och tog för sig. Dessa observationer härleder att barn som behöver större uppmärksamhet och kräver det, får det också oavsett könstillhörighet. Jag vill mena att förskollärarna, baserad på deras utsagor, har medvetenhet kring innebörden av jämställdhet, men i sitt handlande bemöter de barnen med ojämna villkor. Agerande av detta slag skapar dominerande diskurser för barn på förskolan vilka sedan i sin tur ger upphov till positioneringar och maktskapande. Hellman (2010, s. 171) menar att genom social tillvaro konstruerar barn olika positioneringar mellan sig där några får mer utrymme och andra desto mindre och dessa uppdelningar äger rum på grund av barns könstillhörighet. I detta sammanhang vill jag lägga till Hellmans forskning att positioneringar mellan barn inte endast äger rum på grund av könstillhörighet utan andra omständigheter kan resultera i att barn får olika bemötanden, vilka i sin tur kan skapa positioneringar mellan dem.

Förskolemiljö var ett annat avseende som jag noterade att på grund av pedagogers omedvetenhet kunde skapa uppdelningar mellan flickor och pojkar. Efter analysen konstaterar

jag att det erbjuds en blandning av material, såväl könsneutrala som könskodade leksaker i bägge förskolorna. I denna bemärkelse, noterar jag att när könskodade material erbjuds i en och samma miljö får då barnen möjlighet att pröva på olika material och överskrida gränserna. Däremot när könskodade material erbjuds i olika miljöer skapar då barn av samma kön gemenskap mellan varandra där flickor och pojkar delar upp sig och leker avskilt från varandra. I denna bemärkelse menar Öhman (2008, s. 182) att kategoriseringar mellan olika kön sker redan i förskolan där flickor och pojkar lär sig att vara och bete sig utefter deras kön och den miljö som de befinner sig i.

En annan situation som jag inte var förbered på innan denna studie och uppmärksammade under datainsamling var att inga män arbetade på dessa två förskolor. Nuförtiden lyfts frågan om behovet av fler manliga pedagoger fram i samhället och detta diskuteras aktivt i syfte att kunna skapa en mer jämställd miljö i förskolans värld. Rörande frågan om manliga pedagoger ska vara verksamma i förskolans genus- och jämställdhetsarbete menar jag att det inte spelar någon större roll om en pedagog är kvinna eller man så länge denne har kunskap och medvetenhet om vad genusperspektiv och jämställdhet mellan könen innebär. I denna bemärkelse påstår jag att en medveten pedagog kan oavsett kön erbjuda samma goda möjlighet för barns utveckling och lärande. I detta sammanhang menar Olofsson (2007, s. 40) att istället för att lägga fokus på pedagogens könstillhörighet kan lägga vikten på dennes medvetenhet om innebörd av jämställdhet.

Föräldrars föreställningar om pojkighet och flickighet är en annan viktig faktor som jag lyfter fram i denna diskussion. Samtliga pedagoger som jag intervjuade var samstämmiga kring föräldrars roll i barns könsskapande och menade att detta förhållningssätt kunde särskilt märkas hos föräldrar med härkomst från andra kulturer och etniciteter. Utifrån Forsbergs antagande hör klass och etnicitet till de faktorer som konstruerar könsspositioneringar i samhället där män ofta får högre status än kvinnor (2002, se Hellman 2010, s. 31). Med hjälp av intersektionellt perspektiv analyserade jag och synliggjorde hur kön och genus kunde bli påverkade av andra kategoriseringar i samhället. Odenbring skriver att i konstruktion av maskulinitet och femininitet samverkar flera olika faktorer. Dessa faktorer kan exempelvis vara klass, etnicitet, ålder, funktionsnedsättning och sexualitet som i konkreta situationer kan samverka parallellt och placera människor i olika rangordningar (Odenbring 2014, s. 29). I och med det menar jag att olika kategoriseringar på förskolan kan begränsa barns möjlighetsvillkor och därför är det viktigt att pedagoger har vetskap om kategoriseringar och dess betydelse i skilda situationer. I detta sammanhang drar jag slutsatsen att pedagogerna är

medvetna om föräldrars ojämlika ståndpunkter vad beträffar genus och de är samstämmiga att icke önskvärdt förhållningsätt bör motverkas av förskolan. I denna bemärkelse, för att motverka förekommande stereotypa traditionella könsnormer mellan flickor och pojkar, vilka kan härledas av kategoriseringar, väljer pedagogerna främst att använda sig av interkulturell pedagogik. I en sådan situation visar de respekt för föräldrars åsikter, inkluderar familjerna och samarbetar med dem genom att beskriva förskolans arbetssätt kring kön och genus. Enligt mig är agerande av detta slag ett framstående steg i förändringsarbete samt skapande av genus och jämställdhet mellan könen. Det interkulturella perspektivet är en av de viktigaste utmaningarna som pedagogerna får handskas med och med hänsyn till det ska de alltid ha i åtanke att skapa jämställdhet och motverka diverse maktförhållanden i en förskola innehållande mångfald av olika etniciteter.

Denna studie är en kvalitativ undersökning där jag använde mig av intervjuer, observationer och tolkande analyser. Med denna undersökning vill jag förhoppningsvis bidra till att främja pedagogers förhållningssätt till, samt arbetssätt, kring genus och jämställdhet mellan flickor och pojkar på en interkulturell förskola.

Denna studie har genererat nya funderingar hos mig som kan vara relevanta för framtida undersökningar kring jämställdhetsperspektiv på förskolan. Samtliga informanter la sig själva i centrum och ingen av de berörde barns subjektivitet i förskolans genusarbete. Jag menar att detta strider mot ett jämställdhetsperspektiv där barn och vuxna är jämlika subjekt och tillsammans kan de utföra förändring i samhället. Därför är det på sin plats att genomföra flera studier kring barns subjektivitet i förskolan och kartlägga det sätt pedagoger tillsammans med barn förmår att arbeta med genus och jämställdhet.

Otryckta källor

I författarens ägo

Anteckningar och ljudinspelningar

2017-10-03 – 2017-10-06, kl. 9.00-12.00, Observation Förskola 1

2017-10-09 – 2017-10-13, kl. 9.00-12.00, Observation Förskola 2

Intervju med Anna, född 1977, barnskötare, arbetar på förskola 1, intervjudatum 2017-10-03, intervju längd 30 minuter

Intervju med Sanna, född 1963, förskollärare, arbetar på förskola 1, intervjudatum 2017-10-03, intervju längd 45 minuter

Intervju med Marta, född 1985, förskollärare, arbetar på förskola 2, intervjudatum 2017-10-10, intervju längd 45 minuter

Intervju med Sandra, född 1973, förskollärare, arbetar på förskola 2, intervjudatum 2017-10-13, intervju längd 45 minuter

Litteraturlista

Ahrne, G. (2010). Intersektionalitet. I: Edling, C. & Liljeros, F. (red.) *Ett delat samhälle - makt, intersektionalitet och social skiktning*. 1:3. uppl. Stockholm: Liber, s. 146 - 163

Ambjörnsson, F. (2009). Den rosa overallen: Om genusfostran, modeller av jämställdhet och identitetspolitiska markörer. I: Banér, A. (red.) *"Allt blir en vara": Barn, kultur och konsumtion*. Stockholm: Centrum för barnkulturforskning vid Stockholms universitet, s. 37 – 50

Bodén, L. (2011). Könneutralitet och kompensatorisk pedagogik. Dominerande föreställningar i förskolans jämställdhetsarbete. I: Lenz Taguchi, H. & Bodén, H. & Ohrlander, K. (red.) *en rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*. Stockholm: Liber, s. 35 – 47

Dolk, K. (2011). Genuspedagogiskt trubbel. Från en kompensatorisk till en komplicerande och normkritisk genuspedagogik. I: Lenz Taguchi, H. & Bodén, H. & Ohrlander, K. (red.) *en rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*. Stockholm: Liber, s. 48 - 59

Eidevald, C. (2011). *"Anna bråkar!" – att göra jämställdhet i förskolan*. 1. Uppl. Stockholm: Liber

Eidevald, C. (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Diss. Jönköping. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:158528/FULLTEXT01.pdf> [2017-10-13]

Eidevald, C. & Lenz Taguchi, H. (2011). Genuspedagogik och förskolan som jämställdhetspolitisk arena. I: Lenz Taguchi, H. & Bodén, H. & Ohrlander, K. (red.) *en rosa pedagogik – jämställdhetspedagogiska utmaningar*. Stockholm: Liber, s. 19 – 34

Forsberg, G. (2003). *Genusforskning inom kulturgeografen – i en rumslig utmaning*. https://www.ipd.gu.se/digitalAssets/835/835967_geografi.pdf [2017-12-22]

Franzén, K. (2014). De yngsta barnen – exemplet matematik. I: Löfdahl, A. & Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. 1. uppl. Stockholm: Liber, s. 58 - 68

Gustavsson, B. (2000). *Kunskapsfilosofi. Tre kunskapsformer i historisk belysning*. Stockholm: Wahlström & Widstrand

Hellman, A. (2010). *Kan Batman vara rosa?: förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet
https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/22776/2/gupea_2077_22776_2.pdf [2017-10-20]

Henkel, K. (2006). *En jämställd förskola: teori och praktik*. 2. Uppl. Skärholmen: Jämställt.se

Lorentz, H. (2013). *Interkulturell pedagogisk kompetens: integration i dagens skola*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lorentz, H. & Bergstedt, B. (2006). Interkulturella perspektiv – från modern till postmodern pedagogik. I: Lorentz, H. & Bergstedt, B. (red.) *Interkulturella perspektiv: pedagogik i mångkulturella lärandemiljöer*. Lund: Studentlitteratur, s. 13 – 39

Lykke, N. (2005). Nya perspektiv på intersektionalitet: problem och möjligheter. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. 26(2/3), s. 7 – 17.

Löfdahl, A. (2014). God forskningssed – regelverk och etiska förhållningssätt. I: Löfdahl, A. & Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. 1. uppl. Stockholm: Liber, s. 32 - 43

- Månsson, A. (2000). *Möten som formar: interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv*. Diss., Lund universitet.
- Odenbring, Y. (2014). *Barns könade vardag: om (o)jämslällldhet i förskola, förskoleklass och skola*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Olofsson, B. (2007). *Modiga prinsessor och ömsinta killar: genusmedveten pedagogik i praktiken*. Stockholm: Lärarförbundets förlag
- Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 4:8 Uppl. Lund: Studentlitteratur
- Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö 98, reviderad 2010*. Stockholm: Edita
- Svaleryd, K (2002). *Genuspedagogik: En tanke- och handlingsbok för arbete med barn och unga*. 1. Uppl. Stockholm: liber
- Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: Introduktion i vetenskapsfilosofi*. 1. Uppl. Malmö: Gleerups utbildning
- Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [2017-09-22]
- Wahlström, K. (2004). *Flickor, pojkar och pedagoger: Jämställdhetspedagogik i praktiken*. 2. Uppl. Stockholm: Sveriges Utbildningsradio (UR)
- Wedin, E.K. (2014). *Jämställdhetsarbete i förskola och skola*. 3:1 uppl. Stockholm: Norstedts juridik
- Öhlander, M. (red.) (2005). *Bruket av kultur: hur kultur används och görs socialt verksamt*. Lund: Studentlitteratur
- Öhman, M. (2008). *Hissad och dissad – om relationsarbete i förskolan*. Stockholm: Liber

Bilaga

Intervjufrågor rörande pedagogernas föreställningar kring genus, jämställdhet och det sätt de motverkar traditionella stereotypa könsnormer.

- Berätta lite om dig själv? Åldern, utbildning, yrkeserfarenhet
- Varför valde du att utbilda dig som förskollärare?
- Anser du att genus är en viktig fråga i nutidssamhälle och varför?
- Spelar genus en viktig roll i ditt arbete? Varför?
- Vilka erfarenheter har du kring arbete med genus? Ge exempel.
- Hur förhåller du dig till jämställdhetsfrågan? Ge exempel.
- Tar barn olika roller på sig efter sitt kön?
- Vilken roll tycker du att föräldrar kan ha i barns könspositioneringsskapande?
- Är det viktigt att motverka barns stereotypa könsroller? Varför? På vilket sätt kan man motverka?
- Är det något mer du önskar dela med dig i koppling till föregående frågor?
- Går det bra att jag kontaktar dig vid behov?

* Alla namn i denna studie är fingerade.